

ระวัง! โรคพิษสุนัขบ้า ภัยใกล้ตัว

ผศ.สพ.ญ.ดร. อารยา สิบขำแพชร
สาขาวิชาพรีคลินิก คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

แม้ว่าโรคพิษสุนัขบ้าจะเป็นโรคที่รู้จักกันมานานแล้ว แต่ด้วยปัจจัยหลายๆ อย่าง อาทิ ขาดความเอาใจใส่สัตว์เลี้ยงของตนเองหรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทำให้โรคนี้อยู่ยังคงอยู่ และก่อความเสียหายต่อชีวิตคนและสัตว์เลี้ยงอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มว่าจะมีความรุนแรงขึ้น เมื่อช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ.2561 ที่ผ่านมา ทางกรมปศุสัตว์ได้ประกาศพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคซึ่งกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีรายงานว่ามีผู้ถูกสุนัขบ้ากัดแล้วเสียชีวิตไปแล้วหลายราย ตามที่ได้มีข่าวนำเสนอผ่านทางสื่อสารมวลชนและ social media ต่างๆ ทำให้ผู้คนเริ่มตระหนักถึงความรุนแรงของโรคและหันมาสนใจระมัดระวังตนเองและสัตว์เลี้ยงมากยิ่งขึ้น

สุนัขและแมวเป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความใกล้ชิดกับคน มีทั้งที่เลี้ยงอยู่ในบ้านหรือเลี้ยงแบบบุฟเฟต์ และมีจำนวนไม่น้อยที่เป็นสุนัขและแมวจรจัด ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นจนก่อให้เกิดปัญหาสาธารณสุขและเป็นแหล่งพาหะโรคต่างๆ กรณีโรคพิษสุนัขบ้า นั้นไม่ว่าคนหรือสัตว์ เมื่อแสดงอาการป่วยแล้วจะเสียชีวิตทุกราย จึงเป็นโรคที่ควรเฝ้าระวังและหาทางป้องกัน การควบคุมประชากรสุนัขและแมวถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยลดความเสี่ยงในการแพร่กระจายของโรค

จริงหรือไม่ที่สุนัขและแมวเป็นโรคพิษสุนัขบ้าเฉพาะหน้าร้อน ?

ความเชื่อดังกล่าวไม่เป็นความจริงเนื่องจากผลการชันสูตรโรคพิษสุนัขบ้าโดยห้องปฏิบัติการของกรมปศุสัตว์ที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย มีการตรวจพบเชื้ออยู่ตลอดทั้งปี

โรคพิษสุนัขบ้าเกิดจากอะไร ?

โรคพิษสุนัขบ้าเกิดจากเชื้อไวรัส (Rabies virus) เมื่อเชื้อออกจากร่างกายสิ่งมีชีวิตจะมีชีวิตอยู่ได้ไม่นาน ถูกทำลายได้ง่ายเมื่อถูกความร้อน แสงแดด หรือสภาวะแห้งแล้ง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิดเป็นโรคนี้นี้ได้ มีคนจำนวนไม่น้อยเข้าใจผิดว่าโรคพิษสุนัขบ้าติดคนโดยการถูกสุนัขหรือแมวที่มีเชื้อกัดเท่านั้น จริงๆ แล้วเชื้อไวรัสพิษสุนัขบ้าสามารถแพร่กระจายสู่คนจากสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมชนิดอื่นๆ ที่เป็นโรคและมีโอกาสสัมผัสใกล้ชิดกับคนได้ด้วย เช่น วัว ควาย แพะ แกะ สุกร ม้า ลิง ชะนี กระจง และสัตว์ป่า เป็นต้น

โรคพิษสุนัขบ้าติดต่อจากสัตว์สู่คนได้อย่างไร?

สัตว์ที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าจะขับเชื้อออกมากับน้ำลายก่อนสัตว์แสดงอาการป่วย 3-5 วัน จนกระทั่งเสียชีวิต เชื้อจะเข้าสู่ร่างกายผ่านทางบาดแผลที่ถูกข่วน เลีย กัด รอยถลอกที่ผิวหนัง เยื่อบุตา จมูกและปาก ระยะฟักตัวของเชื้อในสุนัขและแมวประมาณ 3-8 สัปดาห์ ในคนประมาณ 3 สัปดาห์ ถึง 4 เดือน บางรายอาจเร็วหรือช้ากว่านี้ อาจใช้เวลาเป็นปีจึงแสดงอาการ ซึ่งขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย อาทิ ปริมาณเชื้อหรือตำแหน่งที่ได้รับเชื้อเข้าสู่ร่างกาย และพบว่าเชื้อจากสัตว์ป่ามีความรุนแรงมากกว่าสัตว์เลี้ยง

อาการของสุนัขและแมวที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าเป็นอย่างไร?

อาการในสุนัขมี 2 แบบ ได้แก่ แบบดุร้ายและแบบซึม

แบบดุร้าย สุนัขจะแสดงอาการทางประสาท กระวนกระวาย กัดทุกอย่างที่ขวางหน้า ตัวแข็ง บางตัวล้มลงชักกระตุก ถ้ากักขังไว้จะกัดกรงจนเลือดไหลโดยไม่รู้สึกรู้เจ็บปวด อาการดังกล่าวนี้เรียกว่าระยะตื่นเต้นซึ่งจะแสดงอาการอยู่หลายวันจนเข้าสู่ระยะอัมพาต สุนัขจะมีน้ำลายไหล ไม่สามารถใช้ลิ้นได้ สุนัขอาจมีอาการขย้อนคล้ายมีอะไรติดคอ ล้มลง เป็นอัมพาตทั่วตัวและตายในที่สุด

แบบซึม สุนัขบ้าอาจแสดงอาการในระยะตื่นเต้นสั้นมากจนไม่ทันสังเกตเห็นอาการ แล้วแสดงอาการในระยะอัมพาต สุนัขบ้าที่แสดงอาการทั้ง 2 แบบ มักตายในเวลาไม่เกิน 10 วัน

อาการที่พบในแมว แมวมักซุกตัวในมุมมืด มีอาการตื่นเต้น ดุร้าย กล้ามเนื้อสั่น น้ำลายไหล มีอาการทางประสาท จะกัดหรือข่วนอย่างรุนแรงไม่ปล่อย ขาเป็นอัมพาตและตายในที่สุด

ทำอย่างไรเมื่อถูกสุนัขบ้าหรือสงสัยว่าบ้ากัด?

รีบล้าง แผลให้เร็วที่สุดด้วยสบู่และน้ำสะอาด หลายๆ ครั้ง
เช็ดแผลด้วย Providone iodine หรือ แอลกอฮอล์ 70%
หรือยาฆ่าเชื้อภายนอกชนิดอื่นๆ

รีบไปพบแพทย์เพื่อการป้องกันและการรักษาที่ถูกต้อง

คำแนะนำเพิ่มเติม

- จำจดลักษณะสัตว์ สังเกตอาการและสาเหตุที่ถูกกัด
- ติดตามหาเจ้าของสัตว์ที่กัด ชักถามประวัติการฉีดวัคซีนของสัตว์
- ควรกักขังสัตว์และเฝ้าดูอาการอย่างน้อย 10 วัน
- หากไม่สามารถกักสัตว์เพื่อเฝ้าดูอาการได้ หรือสัตว์นั้นหายไปจากพื้นที่ที่เคยอยู่ ให้สันนิษฐานว่าสัตว์ตัวนั้นน่าจะมีโอกาสป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้าไว้ก่อน
- ถ้าสัตว์ตายควรนำส่งห้องปฏิบัติการชั้นสูงตรโรคพิษสุนัขบ้า ได้แก่
 - 1) สถานเสาวภา สภากาชาดไทย (คลินิกชั้นสูงตรและวิจัยโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์)
 - 2) สถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
 - 3) ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ของกรมปศุสัตว์ที่มีอยู่ทุกภาคของประเทศไทย (<http://www.thairabies.net/trn/Sending.aspx>)

ตัดเฉพาะส่วนหัวแช่ น้ำแข็ง ใส่ถุงพลาสติกหลายๆ ชั้น แล้วส่งตรวจภายใน 24 ชั่วโมง การตัดหัวสัตว์ ต้องทำด้วยความระมัดระวังเพราะเป็นวิธีที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ หรือติดต่อกับสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ ปศุสัตว์ จังหวัดที่อยู่ใกล้บ้านเพื่อขอคำแนะนำ

เราจะหลีกเลี่ยงและป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างไร?

1. นำสัตว์เลี้ยงไปฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่ออายุ 12 สัปดาห์ แล้วฉีดกระตุ้นที่ 2-4 สัปดาห์ หลังจากฉีดวัคซีนเข็มแรก ถ้าเป็นลูกสุนัขหรือแมวที่เกิดจากแม่ที่ไม่เคยฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้ามาก่อนให้ พาไปฉีดตั้งแต่อายุ 2 เดือน และฉีดซ้ำที่อายุ 3 เดือน แล้วฉีดกระตุ้นตามกำหนด
2. หากสัตว์เลี้ยงของเราโดนสัตว์ที่สงสัยว่าจะเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดให้นำสัตว์ไปพบสัตวแพทย์เพื่อรับการฉีดวัคซีนกระตุ้นตามโปรแกรมเฝ้าระวังโรค และกักสัตว์เพื่อสังเกตอาการ
3. ไม่ปล่อยสัตว์ออกมานอกบ้านโดยไม่ดูแลเพราะอาจได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าจากสุนัขจรจัดที่เป็นโรค
4. คุณกำเนิดสุนัขและแมวหากไม่ต้องการเพิ่มจำนวน และไม่ควรมานำมาปล่อยเป็นสุนัขและแมวจรจัด
5. ไม่แหย่หรือรบกวนสัตว์ ไม่แยกสัตว์ที่กำลังกัดกันด้วยมือเปล่า อย่าปล่อยให้เด็กเล็กเล่นกับสัตว์โดยลำพัง และไม่ควรคลุกคลีกับสัตว์ที่ไม่มีเจ้าของ
6. ไม่เก็บลูกสุนัขหรือแมวมาเลี้ยงเพราะอาจมีเชื้อพิษสุนัขบ้าติดมา
7. เมื่อพบสัตว์ที่สงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ต้องรีบแจ้งเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ สถานีอนามัย หรือสถานบริการสาธารณสุขทันที
8. หมั่นสังเกตสัตว์แปลกปลอมที่เข้ามาในชุมชนเพื่อเป็นการเฝ้าระวังโรค

การฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าให้กับสัตว์เลี้ยง นอกจากจะมีความจำเป็นในการป้องกันโรคแล้วยังเป็นหน้าที่ของเจ้าของตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 ซึ่งระบุให้ **เจ้าของนำสุนัขและแมวไปรับการฉีดวัคซีนตามที่กำหนด และให้ติดเครื่องหมายประจำตัวและใบรับรองการฉีดวัคซีนไว้** ซึ่งสัตว์เลี้ยงควรได้รับการฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้า 2 ครั้ง ในขวบปีแรก และฉีดกระตุ้น 1 ครั้ง ทุกปี

ท่านสามารถนำสัตว์เลี้ยงไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ใด?

- โรงพยาบาลสัตว์เพื่อการสอนของสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีคณะสัตวแพทย์ ซึ่งรวมถึงโรงพยาบาลสัตว์เพื่อการสอน คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
- โรงพยาบาลสัตว์หรือคลินิกเอกชนใกล้บ้าน
- กรณีหน่วยงานราชการ หรือสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่มีคณะสัตวแพทย์ จัดโครงการออกหน่วยรณรงค์ฉีดวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ของท่าน สามารถนำสัตว์เลี้ยงเข้ารับการฉีดวัคซีนฟรี และขอคำปรึกษาหรือสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าและการดูแลสุขภาพสัตว์เลี้ยงได้ด้วย

โครงการชุมชนร่วมใจห่างไกลโรคพิษสุนัขบ้า คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร
คณาจารย์ นักศึกษา เจ้าหน้าที่ และจิตอาสา ลงพื้นที่ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ทำหมัน ถ่ายพยาธิใน
สัตว์เลี้ยง และรณรงค์ให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

**“เจ้าของสัตว์เลี้ยงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยลดโอกาสการ
แพร่กระจายโรค โดยการเลี้ยงสัตว์ด้วยความรับผิดชอบ ดูแลเอาใจใส่
ทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ เสมือนเขาเป็นสมาชิกของครอบครัว”**

แหล่งอ้างอิง

1. กลุ่มโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข . 2559. แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและคำถามที่พบบ่อย. พิมพ์ครั้งที่5. สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนด์ดีไซน์. 86 หน้า.
2. สมาคมสัตวแพทย์ผู้ประกอบการบำบัดโรคสัตว์แห่งประเทศไทย. 2559. ผลสรุปการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการให้วัคซีนในสุนัขและแมว.
3. กรมปศุสัตว์. 2546. โรคพิษสุนัขบ้า. พิมพ์ครั้งที่1. โรงพิมพ์สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. กรุงเทพมหานคร. หน้า 5-31.
4. รูปกิจกรรมโครงการชุมชนร่วมใจห่างไกลโรคพิษสุนัขบ้า: <http://www.vet.mut.ac.th/main/>